

Historialla on tarkoituksensa

Olin lauantaina 14.6.2008 Oulun yliopistossa seuraamassa Matti Enbusken väitöskirjan tarkastamista. Erityisen hämmäntynyt olin saamelaiskäräjien puheenjohtajan pyrkimyksistä osoittaa Enbusken laadullisesti erinomaisen hyvää tieteellinen työ suomalaista siirtomaa-ajattelua tukevaksi työksi. Tällaisesta esiintymisestä ei voi sanoa muuta kuin sen, että on yhdenlaisia saamelaisia ja on toisenlaisia saamelaisia.

Toisenlaisista saamelaisista nousee mieleeni Andaras Hanssi, joka oli syntynyt 1800-luvun loppupuolella. Tapasin hänet kesällä 1969 Inarissa. Hän osoittautui melkoiseksi historioitsijaksi kertoen seikkaperäisesti saamenkielellä mm. Siperian radan rakentamisesta ja rautatieyhteyden muodostumisesta Moskovasta Tyynelle valtamerelle. Kummastelin tällaista. Kun tiedustelin syytä moiseen kiinnostukseen tuhansien kilometrien päässä Inarista sijaitsevan seudun asioihin, Hanssi valpastui ja katsoi hämmästyneenä melkein paheksuen minua: "Kuulepas Jouni, asia on sillä tavalla, ihminen ilman historiaa on juureton, hän on kuin kulkukoira, joka ei tiedä mihin kuuluu. Tiedäthän Jouni millainen on kulkukoira. Sellaisella koiralla, joka käy ihmisten piholla haukkumassa ja kerjäämässä huomiota, koska se ei tiedä mihin se kuuluu ja missä sen koti on. Huomasin aikoinani miten historiallinen tieto korjaa tämän puutteen, Hansi täsmensi.

Tapasin nuorena poromiehenä Inarin outa- ja tunturimaissa monia poromiehiä ja kalastajia. Huomasin miten heistä monet raahasivat mukanaan eletyn elämänsä taakkaa ja sitten kun he tapasivat minunlaiseni ihmisen, kertoivat he sen minulle. Huomasin miten näistä kertomuksista ja kokemuksista hahmottui edellisten sukupolvien kamppailu ankarissa luonnonolosuhteissa täällä karulla metsäraja-alueella." Hanssi jatkoi: "Mutta kun ihminen oli se sitten lappalainen tai lantalainen seuraa historiaa, niin silloin hän ymmärtää ja osaa yhdistää erilaisia tapahtumia ja ilmiöitä suurempiin kokonaisuuksiin. Tällainen ihminen, jolla on historian ymmärtämiseen perustuva terve omanarvontunne ymmärtää antaa arvoa myös muillekin ihmiselle. Siinä Jouni on meidän voimamme ja siinä on meidän mahdollisuutemme, muista se aina." Mykistyin kohta 80-vuotiaan tuntuilla ja Inarin pohjoisilla outamailla ikänsä eläneen poromiehen suusta tällainen tuntui uskomattomalta. En ollut koskaan aikaisemmin ajatellut asioita Hansin perspektiivistä. Huomasin miten rajallinen oma näkökenttäni oli verrattuna edessäni istuvaan kouluja käymättömään Hansiin, jonka kokemuseräinen maailma tuntui minusta rajattomalta. Ihmettelin miten Hansi, joka ei ollut koskaan ollut laitumistaan kauempana, oli voinut luoda omaan kokemukseensa perustuvan maailmankuvan, jonka monimuotoisuus tuntui käsittämättömän laajalta, mutta silti niin käsin koskettavan todelliselta.

Mielestäni Hansin viisautta oman ja toistenkin kansojen historian tuntemisessa ja kunnioittamisessa tarvitaan tänäkin päivänä keskusteltaessa lappalaisista ja saamelaisista ja heidän alkuperästään. Jokainen valinta elämässä on vallan käyttöä, päätöksentekoa toisten puolesta, sen päättämistä mikä on toisille hyväksi ja tarpeellista. Valta ja vastuu kuuluvat aina yhteen. Vallankäyttö vaatii suurta viisautta ja ammattitaitoa. Kanssakäymisestä saamelaisten, muiden ihmisten kanssa en ainakaan minä osaa antaa parempaa ohjetta kuin mitä Andaras Hansi antoi minulle kesällä 1969 lisättynä Immanuel Kantin tunnetulla toteamuksella: "Toimi niin, että voit toivoa kaikkien toistenkin toimivan samalla tavalla."

Jouni Kitti
Entinen saamelaispoliitikko

LK 23.6.08